

Nr 10

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1960/61 till särskilt stöd åt det mindre jordbruket jämte i ärendet väckta motioner.

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln punkten 31 (s. 69—70) föreslagit, att riksdagen måtte för budgetåret 1960/61 anvisa 112 500 000 kr. till Särskilt stöd åt det mindre jordbruket. Detta innebär en minskning med 1 500 000 kr. i förhållande till det för innevarande budgetår anvisade beloppet.

Utskottet har i detta sammanhang behandlat följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 78 av herr *Svanström m. fl.* likalydande med II: 100 av herr *Jansson* i Benestad *m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte besluta, att rätt att erhålla arealtillägg må tillkomma den, vilken icke har en taxerad förmögenhet överstigande 80 000 kr., samt att även den, som tillträtt jordbruksfastighet efter den 1 juli 1959, må äga rätt till arealtillägg, där-est övriga med bidraget förknippade villkor uppfylles;

2) I: 475 av herr *Gustafsson, Nils Eric*, och herr *Nord*, likalydande med II: 604 av herrar *Svensson* i Ljungskile och *Jansson* i Benestad, vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att statens jordbruksnämnd får i uppdrag att söka träffa överenskommelse med jordbrukets förhandlingsdelegation om att 50 procent av importavgifterna på fodermedel skall föras till en särskild fond och användas till förstärkning av leveransbidraget för mjölk till mindre jordbruk.

Beträffande det närmare innehållet i motionerna får utskottet hänvisa till motionerna II: 100 och II: 604.

Över motionerna I: 475 och II: 604 har statens jordbruksnämnd, efter hörande av jordbrukets förhandlingsdelegation, avgivit infordrat utlåtande.

Lantbruksstyrelsen och *statens jordbruksnämnd* har i sina anslagsframställningar hemställt, att anslaget upptages med ett oförändrat belopp av 114 000 000 kr.

Departementschefen har — efter närmare redogörelse för förenämnda anslagsframställningar — anfört följande.

»Med hänsyn till att behovet av medel för arealtillägg, liksom tidigare varit fallet beträffande medelsåtgången för producentbidrag till vissa innehavare av mindre jordbruk, torde komma att sjunka, synes det vara till fyllest, om för arealtillägg för nästa budgetår beräknas ett belopp av 35 500 000 kro-

nor. Mot beräkningen av ett oförändrat medelsbehov för leveranstillsätt för mjölk samt för det extra mjölkpristillsättet i norra Sverige har jag intet att erinra. Anslaget bör sålunda upptagas med ett till 112 500 000 kronor sänkt belopp. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att sedermera ställa de för utbetalande av arealtillsätt respektive leveranstillsätt och extra mjölkpristillsätt erforderliga beloppen till lantbruksstyrelsens respektive jordbruksnämndens förfogande ävensom att vid behov medge jämkningar i de till ämbetsverken anvisade beloppen.»

Statens jordbruksnämnd har i sitt den 1 mars 1960 dagtecknade utlåtande över motionerna I: 475 och II: 604 inledningsvis anmält, att nämnden, i anslutning till remissen, från jordbrukets förhandlingsdelegation fått mottaga följande yttrande.

Förhandlingsdelegationen vill först konstatera, att den helt delar motionärernas uppfattning om att det småbruksstöd, som beslöts av 1959 års riksdag, är otillfredsställande. Delegationen vill i sammanhanget också erinra om att frågan om detta stöds omfattning inte varit föremål för förhandlingarna mellan jordbruksnämnden och delegationen.

Motionärerna framhåller, att det enligt deras mening är ostridigt, att, om man genom importavgifter fördyrar fodret »i det dubbla syftet att dels höja priserna på brödsäd och oljeväxter, dels reglera animalieproduktionen, så drabbar detta de mindre jordbrukarna hårdare än dem, som även kan utnyttja prishöjningen vid försäljning av spannmål». Enligt delegationens uppfattning är det citerade riktigt endast såtillvida, att importavgifterna för fodermedel är det instrument, varigenom man i viss mån kan reglera animalieproduktionens storlek. Underlåter man att utnyttja detta instrument på riktigt sätt, löper man risken att få en ökning av produktionen av animalier utöver vad som är försvarligt med hänsyn till avsättningsmöjligheterna. Däremot har syftet med prisregleringen för fodersäd inte varit att påverka priserna på brödsäd och oljeväxter. Det må erinras om att priserna på sistnämnda produkter årligen fastställs med utgångspunkt från bl. a. prisläget på utlandsmarknaden samt den inhemska produktionens storlek. Bedömningen av vilka priser som möjliggörs på dessa produkter sker alltså utan samband med de justeringar av importavgifterna på foder, som från tid till annan företas.

Motionärerna föreslår, att av de importavgiftsmedel på fodermedel som inflyter, hälften skulle tillföras en särskild fond för att användas till förstärkning av leveranstillsättet för mjölk. Det belopp som kan beräknas inflyta under innevarande år har av motionärerna uppskattats till 40 milj. kr. I verkligheten torde beloppet bli betydligt lägre.

Med anledning av vad som sålunda anförts vill delegationen erinra om att ifrågavarande importavgiftsmedel hittills fördelas mellan Sveriges export- och importförening för ägg, Svensk kötthandel och Svenska mejeriernas riksförening, att användas för regleringsändamål. I första hand har medlen fått disponeras för täckande av exportförluster på ägg. Under senare år har cirka 10 milj. kr. per år åtgått för ändamålet, medan behovet innevarande år uppskattats till 15 milj. kr. Det bör påpekas, att eftersom äggproduktionen till väsentlig del är förlagd till småbruket kommer denna del av avgiftsmedlen i huvudsak småbrukarna till godo.

Av de medel som innevarande år inflyter torde 5 milj. kr. komma att användas såsom kontanta bidrag till jordbrukare, som drabbats av skörde-skador. Resten kommer att behövas för att klara regleringsverksamheten främst

i fråga om fläsk. Det kan sålunda konstateras, att innevarande års avgiftsmedel redan disponerats och att något överskott ej föreligger, som kan fördelas på sätt som föreslagits i motionen. Om andra fördelningsprinciper än de hittills tillämpade skulle upptas till övervägande måste emellertid uppmärksammas att frågan är mycket mer komplicerad än vad som synes framgå av motionen, eftersom en minskad tillgång på regleringsmedel ofelbart försvårar möjligheterna att upprätthålla prisnivån inom landet för ett flertal viktiga produkter. Detta kan i sin tur medföra stora förluster för jordbruket i dess helhet. För den enskilde småbrukaren kan denna förlust betyda mera än det tillskott, som kunde åstadkommas genom en förstärkning av leveranstillägget. En ändring av gällande principer bör därför föregås av omsorgsfull prövning.

Förhandlingsdelegationen kan sålunda inte tillstyrka, att riksdagen gör något uttalande rörande principerna för fodermedelsavgifternas användning av innebörd som strider emot principerna i nu gällande sexårsavtal.

Jordbruksnämnden har därefter anfört följande.

Jordbruksnämnden vill för egen del till en början vitsorda riktigheten av vad förhandlingsdelegationen anfört beträffande dispositionen av de fodermedelsavgifter, som beräknas inflyta under innevarande regleringsår. Storleken av dessa medel har av motionärerna uppskattats till 40 milj. kronor. I likhet med förhandlingsdelegationen anser nämnden emellertid troligt, att beloppet kommer att bli lägre. Det torde sålunda numera icke böra beräknas högre än till 30 à 35 milj. kronor mot tidigare i årets nionde huvudtitel angivna 39,15 milj. kronor. Nedgången förklaras bland annat av att foderbehovet för fläskproduktionen till följd av slakt av smågrisar och sänkta slaktvikter kommer att bli lägre än vad som antogs vid regleringsårets början. Genom den smågrisslakt med stöd av regleringsmedel, som pågått sedan slutet av december förra året, beräknas totalt 5 000 à 10 000 ton fläsk komma att undandragas marknaden.

Beträffande medelsbehovet för *äggregleringen* vill nämnden erinra om att enligt uttalande av riksdagen Sveriges export- och importförening för ägg i första hand skall tillföras de medel, som inflyter vid import av majs och kli. Ifrågavarande medel torde dock ej förslå för att täcka de förluster, som beräknas uppkomma vid exporten av ägg under innevarande regleringsår, utan det torde bli nödvändigt att till detta ändamål disponera även avgifter för andra fodermedel.

Genom en viss ökning i äggproduktionen har exportöverskotten blivit ganska betungande för äggregleringsföreningens ekonomi. Hittills har under regleringsåret exporterats ca 7 300 ton med 6 500 ton under motsvarande tid ett år tidigare och mycket talar för att exporten totalt kan komma att överstiga 11 000 ton för hela året. Som jämförelse kan nämnas, att föregående regleringsår uppvisade en export av totalt 10 938 ton.

Så vitt jordbruksnämnden nu kan bedöma torde ett belopp av ca 15 milj. kronor behöva tillföras export- och importföreningen för att täcka årets exportförluster. Förlusterna per kilogram ägg beräknas sålunda bli relativt höga. Detta sammanhänger främst med att skillnaden mellan det inhemska priset och exportpriset för närvarande är större än i ett läge då det inhemska äggpriset ligger mellan prisgränserna och endast skyddas av normal införselavgift. Sedan början av januari i år ligger nämligen det inhemska äggpriset under den nedre prisgränsen. För närvarande underskrides sagda gräns med 3 öre per kilogram. För att hindra ytterligare prisfall på hemmamarknaden har införselavgiften för ägg höjts fr. o. m. den 14 januari med 10 öre och fr. o. m. den 26 februari med ytterligare 21 öre per kilogram

utöver den normala avgiften, och för att få full effekt av avgiftshöjningen måste, i lägen då överskott föreligger, en sådan åtgärd kombineras med höjda exportbidrag. Den politik, som här redovisas, ligger helt inom ramen för det gällande prisregleringssystemet, vilket förutsätter att den nedre prisgränsen för ett varuslag skall av statsmakterna skyddas med alla till buds stående medel. Prisstödet för ägg är givetvis av betydande värde icke minst för det mindre jordbruket, då äggproduktionen i mycket hög utsträckning är knuten till småbruk.

Vidare må nämnas, att jordbruksnämnden i skrivelse till Kungl. Maj:t den 23 februari i år har föreslagit, att 5 milj. kronor av de införselavgifter för fodermedel, som inflyter under innevarande regleringsår, skall få disponeras till täckandet av förluster i samband med 1959 års skördeskador. Under förutsättning att förslaget vinner Kungl. Maj:ts bifall kommer, sedan export- och importföreningen för ägg erhållit de medel som erfordras för att uppehålla äggregleringen, endast 10 å 15 milj. kronor att återstå till fördelning mellan de övriga av animalieproduktionens grenar. En mycket stor del härav torde få överföras till föreningen Svensk kötthandel till täckandet av exportförlusterna för *fläsk*.

Av det nu anförda framgår, att det för innevarande år över huvud taget icke torde föreligga någon möjlighet att disponera fodermedelsavgifter på det sätt motionärerna föreslagit.

Frågan om en framtida medelsdisposition i enlighet med motionärernas önskemål torde, såsom även framhållits av förhandlingsdelegationen, vara så komplicerad, att man i varje fall ej utan en omsorgsfull prövning kan binda sig för en dylik linje. Nämnden vill dock framhålla, att frågan om småbruksstödet omfattning, däribland utformningen av leveranstillägget för mjölk, så sent som under fjolåret, efter en ingående utredning, varit föremål för beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen. Tillräcklig anledning att nu återigen ompröva hithörande frågor synes enligt nämndens mening icke föreligga.

Det måste i övrigt framhållas, att det även i fortsättningen alltid kommer att vara svårt att på förhand bedöma, i vilken utsträckning foderavgiftsmedel kommer att stå till förfogande för regleringsändamål. Man kan t. ex. icke utan vidare utgå från att i framtiden lika stora belopp kommer att inflyta som under innevarande regleringsår. De höga importsiffrorna för fodersäd sammanhänger nämligen i första hand med den stegrade fläskproduktionen. Överskottsproduktion av fläsk är också orsak till att importavgifterna ansetts böra fastställas med så höga belopp som det över huvud taget är möjligt för att icke fodersädspriserna allmänt skall överstiga de fastställda inlösenpriserna för brödsäd. (Avgiftsbeläggningen av fodermedel har icke — såsom motionärerna har framhållit — till *syfte* att höja brödsäds- och oljeväxtpriserna.) Om fläskproduktionen på grund av sjunkande världsmarknadspriser eller av andra anledningar skulle minska, blir importbehovet av fodersäd mindre, varjämte behovet att uttaga höga importavgifter i produktionsstyrande syfte bortfaller. Tillgången på regleringsmedel av nu aktuellt slag bestämmes givetvis också av storleken av den inhemska skörden.

Förhandlingsdelegationen har i sitt uttalande framhållit, att en minskad tillgång på regleringsmedel försvårar möjligheten att upphålla prisnivån inom landet för ett flertal viktiga produkter, vilket i sin tur kan medföra stora förluster för jordbruket i dess helhet. Nämnden, som delar delegationens uppfattning på denna punkt, vill närmare utveckla denna ståndpunkt i fråga om äggregleringen. Som tidigare framhållits är det vid en produktionsvolym överstigande hemmamarknadsbehovet en förutsättning för

uppehållande av det inhemska äggpriset, att regleringsmedel i tillräcklig utsträckning ställes till förfogande för Sveriges export- och importförening för ägg. I olikhet med vad som gäller för övriga animalieprodukter föreligger det dock för närvarande icke möjlighet att effektivt uttaga interna regleringsavgifter på den marknadsförda äggproduktionen. Man är därför i stort sett hänvisad till att täcka medelsbehovet för äggregleringen genom fodermedelsavgifter. Det torde alljämt vara ett småbrukarintresse, att den prioritet i fråga om tilldelning av fodermedelsavgiftsmedel för detta ändamål, som nu tillämpas, även blir bestående i framtiden.

Nämnden får under åberopande av det ovan anförda föreslå att utskottet avstyrker de föreliggande motionerna.

Utskottet. Det i motionerna I: 78 och II: 100 gjorda yrkandet om en höjning från 50 000 kronor till 80 000 kronor av den förmögenhetsgräns som utesluter från rätt till arealtillägg framfördes även vid fjolårets riksdag. Utskottet anslöt sig då till den i propositionen angående det särskilda stödet åt det mindre jordbruket, nr 1959: 149, anförda synpunkten, att det knappast torde anses stå i överensstämmelse med småbrukarstödet syften att tillföra statliga subventionsbelopp till personer med en förhållandevis stor förmögenhet. På den grunden fastställde 1959 års riksdag ifrågavarande förmögenhetsgräns till 50 000 kronor. Enligt utskottets uppfattning har icke någon sådan omständighet inträffat som motiverar att man nu skulle höja denna gräns.

I förevarande motioner har vidare hemställts, att riksdagen måtte besluta, att även den, som tillträtt jordbruksfastighet efter den 1 juli 1959, må äga rätt till arealtillägg, därest övriga med bidraget förknippade villkor uppfyller. Jämväl detta yrkande framfördes i motioner till fjolårets riksdag i anslutning till den tidigare nämnda propositionen. I sitt utlåtande häröver framhöll jordbruksutskottet, att ett generellt till nytillträdande småbrukare utgående arealtillägg icke skulle vara förenligt med grundtankarna bakom den av riksdagen fastställda långsiktiga jordbrukspolitiska målsättningen. Utskottet vidhåller sin sålunda uttalade uppfattning och avstyrker följaktligen motionerna I: 78 och II: 100 också i denna del.

Motionerna I: 475 och II: 604 innefattar ett yrkande, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att statens jordbruksnämnd får i uppdrag att söka träffa överenskommelse med jordbrukets förhandlingsdelegation om att 50 procent av importavgifterna på fodermedel skall föras till en särskild fond och användas till förstärkning av leveransbidraget på mjölk till mindre jordbruk. Som framgår av det i det föregående redovisade utlåtandet har jordbruksnämnden — efter hörande av jordbrukets förhandlingsdelegation — avstyrkt motionerna. Utskottet delar den i remissutlåtandet uttalade uppfattningen, att anledning ej synes föreligga att nu ompröva frågan om småbrukarstödet omfattning på sätt som motionärerna föreslagit. Utskottet vill i likhet med jordbruksnämnden och förhandlingsdelegationen understryka, att en minskad tillgång på regleringsmedel — vilket motionärernas förslag skulle innebära — försvårar möjligheten att uppehålla prisnivån inom landet för ett flertal viktiga produkter, vilket i sin tur

kan medföra stora förluster för jordbruket i dess helhet och följaktligen även för småbruket.

Beträffande anslaget till särskilt stöd åt det mindre jordbruket för budgetåret 1960/61 har utskottet icke haft något att erinra mot Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag, innebärande en automatisk nedräkning med 1 500 000 kronor.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

1) att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts framställning till *Särskilt stöd åt det mindre jordbruket* för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 112 500 000 kronor;

2) att riksdagen må avslå motionerna I: 78 och II: 100 såvitt däri hemställts att rätt att erhålla arealtillägg må tillkomma den, vilken icke har en taxerad förmögenhet överstigande 80 000 kronor, därest övriga med bidraget förknippade villkor uppfylles;

3) att riksdagen må avslå motionerna I: 78 och II: 100 såvitt däri hemställts, att även den, som tillträtt jordbruksfastighet efter den 1 juli 1959, må äga rätt till arealtillägg, därest övriga med bidraget förknippade villkor uppfylles;

4) att motionerna I: 475 och II: 604 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 15 mars 1960

På jordbruksutskottets vägnar:

RUDOLF ANDERBERG

Vid detta ärendes slutbehandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Anderberg, Nord, Sigfrid Larsson, Bertil Andersson, Eskilsson, Hjalmar Nilsson, Gunnar Berg, Hedström, Uno Olofsson* och Harald Pettersson;

från andra kammaren: herrar Andersson i Hyssna, Sköld, Lindström, Rimås, Jönsson, Eliasson* i Moholm, Svensson* i Ljungskile, Johanson* i Västervik, Svensson i Vä och Hedin*.

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservationer

1. av herrar *Sigfrid Larsson, Harald Pettersson* och *Svensson* i Vä, vilka ansett att utskottet bort tillstyrka motionerna I: 78 och II: 100, såvitt däri hemställts, att rätt att erhålla arealtillägg må tillkomma den, vilken icke har en taxerad förmögenhet överstigande 80 000 kronor, samt att därför

dels första stycket av utskottets utlåtande bort ersättas med text av följande lydelse:

»Innehavare av jordbruk under 10 hektar skall enligt beslut av 1959 års riksdag erhålla ett arealtillägg. Som villkor för att en jordbrukare skall erhålla sådant bidrag gäller dock bland annat att vederbörandes förmögenhet uppgår till högst 50 000 kronor. Såsom framhållits i motionerna I: 78 och II: 100 kommer förmögenhetsspärren att utesluta en betydande del av småbrukarna från rätten till arealtillägg. De uppskrivna taxeringsvärdena och de höjda inventari värdena gör att summan 50 000 kronor numera är en vanlig förmögenhet bland småbrukare, som trots detta tillhör samhällets absolut lägsta inkomsttagare. Mot denna bakgrund synes det utskottet skäligt att ifrågavarande förmögenhetsgräns i enlighet med yrkandet i motionerna I: 78 och II: 100 höjes från 50 000 till 80 000 kronor.»

dels ock utskottets hemställan under 2) bort lyda sålunda:

»2) att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 78 och II: 100, såvitt nu är i fråga, besluta, att rätt att erhålla arealtillägg må tillkomma den, vilken icke har en taxerad förmögenhet överstigande 80 000 kronor, därest övriga med bidraget förknippade villkor uppfylles»;

2. av herrar *Nord, Sigfrid Larsson, Uno Olofsson, Harald Pettersson, Rimås, Svensson* i Ljungskile och *Svensson* i Vä, vilka ansett att utskottet bort tillstyrka motionerna I: 78 och II: 100 såvitt däri hemställts, att även den, som tillträtt jordbruksfastighet efter den 1 juli 1959, må äga rätt till arealtillägg samt att därför

dels andra stycket av utskottets utlåtande bort lyda sålunda:

»Utskottet anser sig böra tillstyrka det i samma motioner framförda förslaget, att rätt till arealtillägg även skall tillkomma den, som tillträtt sitt småbruk efter den 1 juli 1959. Utskottet vill särskilt understryka de administrativa olägenheter, som den nuvarande tidsspärren medför. Inom 1955 års småbruksutredning rådde också enighet om att någon anknytning till viss brukarkategori icke skulle upprätthållas beträffande arealtillägget. En ändring av de nu gällande reglerna — enligt motionärernas förslag — synes dessutom angelägen inte minst ur den synpunkten, att tidsspärren särskilt drabbar arrendatorerna i skogsbygderna, som visserligen baserar sin inkomst på skogskörslor men som under vissa år får så låga inkomster, att ett arealtillägg vore berättigat och socialt motiverat.»

dels ock utskottets hemställan under 3) bort lyda sålunda:

»3) att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 78 och II: 100, såvitt nu är i fråga, besluta, att även den, som tillträtt jordbruksfastighet efter den 1 juli 1959, må äga rätt till arealtillägg, därest övriga med bidraget förknippade villkor uppfylles»;

3. av herrar Nord, Uno Olofsson, Rimås och Svensson i Ljungskile, vilka ansett att motionerna I: 475 och II: 604 bort bifallas och att därför

dels tredje stycket i utskottets utlåtande bort ha följande lydelse:

»Utskottet anser det angeläget att alla möjligheter tillvaratages när det gäller att förbättra småbrukets ekonomiska bärkraft. I motionerna I: 475 och II: 604 har anvisats en väg att genom ändring av användningssättet för vissa importavgifter, inom jordbruksregleringens ram, öka stödet till det mindre jordbruket. Som framhållits i motionerna bör det beaktas både hur införselavgifter och andra regleringsmedel uttages och hur de användes. Det är som motionärerna framhållit obestridligt att exempelvis importavgifterna på fodermedel drabbar de mindre jordbrukarna hårdare än dem, som samtidigt kan dra fördel av gällande importskydd vid försäljning av spannmål. Det synes därför vara både rimligt och rättvist om viss del av importavgifterna på fodermedel — på sätt som föreslagits i motionerna — användes till förstärkning av leveransbidraget på mjölk till det mindre jordbruket.»

dels ock utskottets hemställan under 4) bort lyda sålunda:

»4) att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 475 och II: 604, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att statens jordbruksnämnd får i uppdrag att söka träffa överenskommelse med jordbrukets förhandlingsdelegation om att 50 procent av importavgifterna på fodermedel skall föras till en särskild fond och användas till förstärkning av leveransbidraget på mjölk till mindre jordbruk.»